

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/84130,Steinkeller-Piotr-Antoni.html>
2022-10-05, 13:49

Steinkeller Piotr Antoni

STEINKELLER Piotr Antoni (15 II 1799, Kraków – 11 II 1854, Kraków), przedsiębiorca, działacz gospodarczy, organizator przemysłu. Najstarszy syn Piotra, z rodziny kupieckiej, przybyłej w XVIII w. do Krakowa z Wiednia, i Józefiny z domu Frey, pokojówki gubernatora Galicji Jana Nepomucena Traumansdorfa (wg K. Girtlera naturalnego ojca S.).

S. był przyuczony do zawodu kupieckiego w rodzinnym sklepie, uczył się na pensji S. Bulikowskiego. Po śmierci ojca w 1813 wyjechał do Wiednia, gdzie uczył się handlu i odbył praktykę bankową. Powrócił do Krakowa w 1818 i przejął kierownictwo rodzinnego przedsiębiorstwa. Zajmował się pośrednictwem w handlu oraz operacjami bankowymi i wekslowymi. Rozpoczął także inwestycje na terenie Rzeczypospolitej Krakowskiej i Królestwa Polskiego. W 1822 zakupił nadanie górnicze pod Jaworzniem, gdzie wybudował kopalnię węgla kamiennego i hutę cynku, którą nazwał na cześć matki „Józefina”. Zapewnił sobie dostawy rud galmanowych z odkrywek w Długoszynie, wydzierżawił tereny z pokładami galmanu w Byczynie. W 1823 S. odsprzedał S. Posnerowi znaczną część udziałów w hucie cynku „Joanna” i kopalni węgla kamiennego „Feliks” w Niemcach na terenie Królestwa Polskiego, które posiadał wraz z K.L. Wolickim. S. miał także prawa do eksploatacji galmanu w okolicach Olkusza.

W 1825 S. przeniósł się do Warszawy. Założył Dom Handlowy „Piotr Steinkeller” i zawarł 17 VIII 1825 z K. Wolickim kontrakt dziesięcioletni na dostawę soli kamiennej i przewóz surowców z obszaru Zachodniego Okręgu Górniczego Królestwa Polskiego do Gdańska. Wraz z K. Wolickim inwestował w kopalnie i huty cynku w Zachodnim Okręgu Górniczym. Zbudował hutę „Ksawery” pod Będzinem. Od 1826 administrował także majątkiem ziemskim Żarki, gdzie sukcesywnie wprowadzał nowoczesne metody uprawy i

hodowli, a także uwolnił chłopów od pańszczyzny, zamieniając ją na czynsz. Planował z K. Wolickim uruchomienie komunikacji pasażerskiej na Wiśle i sprowadził z Anglii w tym celu w VIII 1828 statek parowy, który ze względu na głębokie zanurzenie nie mógł być jednak wykorzystany. Błąd ten powtórzył S. w 1840, kiedy sprowadził dwa parostatki, które również nie mogły być wykorzystane do żeglugi.

Podczas powstania listopadowego S. przebywał z rodziną w Wiedniu. W wyniku działań wojennych flota rzeczna uległa zniszczeniu, a K. Wolicki został zesłany za udział w powstaniu. W 1832 S. uzyskał przedłużenie na 10 lat kontraktu na transport soli w Królestwie Polskim oraz przystąpił do odbudowy barek rzecznych.

W 1833 rozpoczął budowę wytwórni w Żarkach, uruchomionej w 1835, gdzie produkował m.in. wyroby blacharskie, maszyny i narzędzia rolnicze, osie i resory do powozów. Głównymi odbiorcami były zakłady hutnicze w Zachodnim Okręgu Górniczym. W 1837 zbudowano tam kuźnię, kotłarnię, gisernię oraz emaliernię, a w 1838 gazownię i magazyny wyrobów gotowych. We wsi Masłońsk S. wybudował w 1836 wielki piec, a w Czarnej Strudze fryszerkę.

Licząc na duże zamówienia związane z budową twierdzy w Modlinie, S. wybudował w 1835 cegielnię w Pomiechówku o wydajności ponad 1 mln cegieł rocznie. Sfinansował też budowę urządzeń dostarczających Warszawie wodę wiślaną przez system filtrów autorstwa T. Urbańskiego i F. Pancera.

S. dążył do zmonopolizowania europejskiego rynku handlu cynkiem. Wszedł w porozumienie z domami handlowymi w Paryżu (L'Adame), w Londynie (Harman and Comp.) i bankami z Petersburga. Zakupił wyprodukowany cynk z polskich hut, a 15 IX 1835 odkupił od braci Łubieńskich prawo do komisowej sprzedaży cynku. Wybudował walcownię cynku w Londynie, którą kierował jego szwagier Ludwik Lemański. Rozpoczął też budowę walcowni cynku pod Paryżem. 9 XII 1836 S. zawarł z Bankiem Polskim kontrakt na dwudziestoletnią dzierżawę rządowego górnictwa i hutnictwa

Królestwa Polskiego, przejmując tym samym wszystkie kopalnie i huty cynku. Pod koniec 1836 nastąpiło załamanie przedsięwzięcia i S. musiał zadłużyć się w Banku Polskim, który przejął kontrolę nad jego działalnością. Próbował jeszcze w VII 1837 rozpocząć prace związane z odwodnieniem kopalń w Olkuszu, ale mimo poniesionych dużych nakładów nie udało się tego zrealizować. W III 1838 zawiązał spółkę z bankierem Rufferem z Berlina w celu produkcji cynku z surowca dostarczanego z kopalń górnośląskich. Uruchomił też hutę cynku w Thiergarten k. Oławy. Mimo zapewnienia sobie kontroli nad produkcją cynku na rynki europejskie, większość uzyskiwanych dochodów przekazywał na spłatę zadłużenia.

S. zakupił (26 VIII 1837) od T. Łubieńskiego zadłużony młyn parowy na Solcu w Warszawie. Rozbudował go i zwiększył jego wydajność. Realizował dostawy hurtowe na potrzeby armii rosyjskiej w Królestwie Polskim. Ze względu na wysokie pruskie opłaty celne nie udało się S. rozwinąć eksportu mąki do Anglii. W latach 1837–45 na Solcu powstały również inne zakłady S., jak: fabryka powozów, bryczek pocztowych, warsztaty ślusarskie, tapicerskie, rymarskie oraz fabryka kaffli, tartak, olejarnia, reklamowane na pokazach i w prasie.

W 1838 S. – w porozumieniu z Dyрекcją Poczty – założył przedsiębiorstwo Ekspedycja Karety Kurierskiej Piotra Steinkellera, utrzymując regularną komunikację między Warszawą i Krakowem, od 1839 także z Poznaniem, a od 1842 z Kownem, obsługiwana przy pomocy dylizansów produkowanych w fabryce na Solcu, zwanych od jego nazwiska „steinkellerkami”.

25 XI 1838 zostało zawiązane Tow. Drogi Żelaznej Warszawsko-Wiedeńskiej, którego S. był jednym z pomysłodawców i pierwszych akcjonariuszy. Kiedy w 1843 przedsięwzięcie przeszło pod zarząd skarbu państwa, S. zajął się sprowadzeniem lokomotyw z fabryk belgijskich i budową wagonów w fabryce na Solcu.

Dzięki staraniom S. na Nowym Świecie w Warszawie pojawił się drewniany bruk oraz oświetlenie gazowe (1839). Zbudował drogę łączącą Nowy Świat z nadbrzeżem wiślanym

na Solcu, a po powodzi uregulował brzeg Wisły. W późniejszym okresie (1845) S. zawarł także kontrakt z magistratem Warszawy na budowę wałów przeciwpowodziowych.

Był członkiem Tow. Rolniczego. W Morawicy założył rolniczą stację doświadczalną. Był autorem publikacji popularyzujących różne innowacje techniczne, m.in.: *O handlu zbożowym z miastami portowymi Bałtyku* („Biblioteka Warszawska”, 1843, t. 4); *O gipsowaniu pól* (Warszawa 1847, Kraków 1850); *Pług belgijski w zakładach p. Steinkeller w Warszawie na Solcu wyrabiany* (Warszawa 1847); *Wykaz narzędzi gospodarczo-rolniczych w zakładach p. Steinkeller w Warszawie na Solcu wyrabiany* (Warszawa 1848); *O osuszaniu gruntów, o działaniu i skutkach takowego za pomocą rurek glinianych pod ziemią ułożonych* („Rocz. Gospod. Kraj.” 1850); *O użyciu gipsu i kości jako nawóz* (Warszawa 1853).

Rosnące lawinowo zadłużenie oraz pożar kompleksu na Solcu (1852), który spowodował straty w wysokości ponad 2 mln zł, spowodowały przejście przez Bank Polski całego majątku S. w Królestwie Polskim (1853). Wysokość długów została oszacowana na ok. 12 mln zł, gdy majątek S. był wart ok. 7 mln zł. Pozostałą sumę umorzono.

S. zmarł na atak serca, nie pozostawiając testamentu.

Wśród swoich współczesnych S. cieszył się uznaniem i autorytetem, a szczególnie ceniono w nim „obok niesłychanej energii, olbrzymiej przedsiębiorczości przemysłowej, ten właśnie zmysł solidnego i szlachetnego traktowania przemysłu; nie jako spekulacji, nie rabunkowe lecz organiczne z ogólną korzyścią kraju”. Został odznaczony za zasługi w działalności gospodarczej orderami św. Anny III klasy i św. Stanisława III kl. W 1904 poświęcono S. tablicę pamiątkową, ufundowaną przez Stow. Techników Warszawskich w kościele św. Piotra i Pawła z napisem „Zasłużonemu przodownikowi polskiego przemysłu, wdzięczni rodacy”. Również Stow. Pracowników Handlowych i Przemysłowych w Warszawie postanowiło zgromadzić fundusze na stypendium imienia S.

PSB (R. Kołodziejczyk).

J. Demel: *Stosunki społeczne i gospodarcze Krakowa w latach 1846–1853*, Kraków 1951; J. Heppen: *Piotr Antoni Steinkeller 1799–1854*, [w:] *Album biograficzne zasłużonych Polaków i Polek wieku XIX*, Warszawa 1901, t. 1; H. Hilchen: *Historia drogi żelaznej warszawsko-wiedeńskiej 1835–1843–1898*, Warszawa 1912; L. Jenike: *Piotr Steinkeller*, „Tygodnik Ilustrowany” 1859, nr 72; T. Kizwalter: *Nowatorstwo i rutyny. Społeczeństwo Królestwa Polskiego wobec procesów modernizacji (1840–1863)*, Warszawa 1991; R. Kołodziejczyk: *Kształtowanie się burżuazji w Królestwie Polskim (1815–1850)*, Warszawa 1957; tegoż: *Bohaterowie nieromantyczni*, Warszawa 1961; tegoż: *Piotr Steinkeller kupiec i przemysłowiec 1799–1854*, Warszawa 1963; H. Radziszewski: *Bank Polski*, Warszawa 1910; H. Radziszewski, J. Kindelski: *Piotr Steinkeller – dwie monografie*, Warszawa 1905.

Andrzej J. Wójcik

[Poprzedni](#)
[Następny](#)